

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. J. Verleur / Amersfoort

Ruimtehemel of Hemelruimte

Handelingen 1, vers 11 b; Openbaring 12, vers 5.

Ja, je zou zeggen, dat in de eeuw van de ruimtevaart elke mogelijkheid aan hemelvaart zal verdwijnen. We hebben de ruimte betrokken bij alle afmetingen van dit heelal en de ónmetelijkheid van het universum laat voor een hemel alleen maar plaats als ruimtehemel. Misschien komt er een tijd van nóg betere raketten, die nog langer in de ruimte kunnen verkeren en die nog meer van deze ruimtehemel kunnen te weten komen en die nog meer werelden ontdekken en die meer en meer de geheimen van dit heelal zullen kunnen ontsluiten.

Hoe zou het komen, dat wij met de hemelvaart van Christus in de knoop zitten en er nooit goed raad mee geweten hebben? Zou dat niet komen, omdat we hemelvaart veel te veel hebben gezien als een gebeuren in deze ruimtehemel?

We gingen uit van de ruimte om ons heen met zijn maten en afmetingen, met de wetten van de zwaartekracht en de voorstellingen van boven en beneden en wat daaruit volgt. En of het nu gaat over 100 kilometer of over 1.000.000 kilometer of meer, dan blijft het de meetbare ruimte om ons heen, waaraan wij als schepselen gebonden zijn; de ruimte, die wij kunnen meten met een meetlatje van 10 centimeter of met afstanden van ik weet niet hoeveel kilometer, maar het blijft binnen de grenzen van het geschapene, waar jij en ik en al die anderen verkeren en zélf de grote verten van het heelal veranderen daaraan niets, of je nu vijf dagen of vijftig jaren moet vliegen, om je doel te bereiken.

In de wereld van de ruimtehemel weet je met hemelvaart geen raad.

Dat komt, dacht ik, omdat ruimte niet alleen een kwestie is van passen en meten. Niet alleen een zaak van meters en kilometers. Niet slechts een te meten dimensie of grootte van afstanden.

Ruimte is óók en vooral een kwestie van de werkvloer, waarop zich iets afspeelt. Dat is al bij ons, mensen, zo. Je leeft jaren lang alleen op je flat of in je huis; maar als je op een gegeven dag trouwt met de vrouw, die je liefheeft en die jou liefheeft, ga je samen leven en werken op een plek, die misschien net zo groot of wat kleiner is, maar je deelt die ruimte als werkvloer voor je verbondenheid.

Dat is maar een klein voorbeeld. Maar het betekent wél, dat ruimte niet alleen een zaak van dimensie is, maar ook en vooral een zaak van leef- en werkterrein.

Welnu — een ruimtehemel is beperkt, zélf in zijn onmetelijkheid. Geschapen werelden hebben ergens een grens,

zélf als die grens niet te vinden of te konstateren valt. Die russische kosmonaut had gelijk, toen hij beweerde, dat hij God in de ruimtehemel nooit had kunnen vinden. Want hij was ook nooit buiten de maten van deze ruimtehemel geweest, al had hij onmetelijke verten doorkliefd.

Maar de bijbel zegt ook niet, dat Jezus Christus door zijn hemelvaart de zwaartekracht heeft opgeheven en duizenden en nog eens duizenden kilometers is opgevaren tot hij eindelijk de dimensie van de hemel bereikte; de bijbel zegt, dat Jezus Christus, als de triumferende Zoon van God, op weg ging naar zijn troon en daarmee de hemelruimte van Gods rijk ontsloot voor de wereld van de mensen hier beneden. En als de discipelen ál maar in de lucht staan te kijken, om te zien, waar Jezus gebleven is, dan komt er die engel naar hen toe, die zegt: „Wat staan jullie toch naar boven te kijken en je áf te vragen, waar Jezus gebleven is. Deze Jezus, die van U opgenomen is naar de hemel, zal nét zo terugkomen, als jullie Hem naar de hemel heggen zien gaan.”

De levende God heeft de wereld, waar jullie moeten leven en strijden, gezet op de werkvloer van de hemel, dat wil zeggen, in de werkruimte van Gods genade en koninkrijk en deze werkruimte is maar niet een zaak van meten en afmetingen, maar het betekent dat héél het gebied van hemel en aarde de ruimte, de werkvloer wordt van Gods genade in Jezus Christus en dat daarom hemel en aarde in vrije verbinding met elkaar zullen staan. Jezus zal dan ook precies zo weer op aarde terug keren als Hij heenging. Hij is boven alle kilometers en dimensies en schijnbare werelden verheven, omdat hemel en aarde behoren tot de hemelruimte, waarin de levende God Zijn liefde en genade en Zijn toorn openbaart.

Want bij God heeft de duivel geen kans meer. Tegen Hem heeft hij het voorgoed verloren. Nu is de aarde zijn werkterrein. En omdat hij nog maar korte tijd heeft, zal de duivel woeden als een orkaan en proberen, Gods kinderen afvallig te maken; daarom, zei Jezus, is het beter voor u, mijn discipelen, en voor mijn kerk, dat ik wegga. Anders zou de Geest, de Trooster niet kunnen komen.”

Maar er is geen scheiding meer tussen hemel en aarde. De apostel Johannes heeft dat óók gezien, in het visioen van de draak, die de vrouw vervolgde (Openb. 12). De vrouw brengt een zoon voort, en deze zoon zou alle volken hoeden met een ijzeren staf. Heel de wereld zal aan Hem worden onderworpen. De duivel zal het ná kruis en opstanding van Christus nooit meer kunnen winnen. Maar daar moet nog zo veel gebeuren op die wereld. Alle machten moeten worden aangegrepen. Heel Christus' gemeente moet worden vergaderd. De duivel zal dat willen tegengaan. Hij zal oorlogen ontketenen en Gods kinderen willen verleiden. Stormen zullen over de wereld gaan en tekenen van de komende wereldbrand. Maar Jezus Christus is onaantastbaar geworden en van deze wereld wéggerukt naar de hemel, naar Gods troon. Want óók deze wereld behoort nu tot de hemelruimte van Gods Geesteswerk en tot het gebied van Gods genade.

Hemel en aarde, het onmetelijk heelal is de werkvloer van de oneindige liefde van God in Jezus Christus. De ruimtehemel is hemelruimte geworden. Ook de zwaartekrachten zijn aan de Heer onderworpen. En of de Zoon van de vrouw nu wéggerukt is naar de hemel (Openb. 12) of wederkeert naar deze aarde (Hand. 1) het is allemaal voor hetzelfde doel, de levende God heeft zijn werkvloer hersteld en hemel en aarde gemaakt tot de hemelruimte van Zijn grote en oneindige liefde in zijn Zoon Jezus Christus.

Die ruimtehemel kan ik meten, als ik maar beschik over de apparatuur en de technische mogelijkheden, om die onmetelijkheid te doorgronden en te doorkruisen; maar de hemelruimte kan ik niet vangen in mijn dimensies of omvatten in mijn mogelijkheden. Liefde van God is onmetelijk in de ruimte, de werkvloer van Zijn genade.

Hemelvaart is géén ruimtevaart, maar werkelijk *hemelvaart*. God roept zijn rijk uit over hemel en aarde, God fundeert zijn rijk in het verzoeningswerk van Jezus Christus en in Jezus' hemelvaart verbindt Hij hemel en aarde in die éne hemelruimte, waarin Jezus Christus koning is en blijven zal tot in alle eeuwigheid.

Om dié ruimte van de hemel van God te ontdekken, behoeft je geen astronaut te worden, want met welke dimensies je ook werkt daarin, de hemelruimte zul je niet ontdekken.

Om die ruimte van de hemel van God te ontdekken, zegt de engel tegen de discipelen, moet je niet naar de hemel blijven kijken, maar juist op de aarde gaan werken en die aarde trouw blijven als part van Gods hemelruimte, het evangelie

van Jezus Christus brengen en vurig verlangen naar de dag van Jezus' wederkomst.

Ik heb wel eens gedacht, misschien zou je met een raket of met een space-shuttle moeten meevliegen, om ergens iets van de hemel te ontdekken.

Maar hemelvaart is geen ruimtevaart.

En ik zou weer terug moeten naar Cape Kennedy of naar het russisch ruimtecentrum en weer van voren af aan moeten beginnen met het zoeken van de hemel.

En ik zou er niet mee klaar komen, zelfs niet met de nieuwste ruimte-vaartuigen van over honderd of duizend jaar.

Maar als ik, door zijn Geest, in Hem geloof, ben ik nu al in de hemelruimte van God, waar Hij door Jezus Christus de werkvloer heeft gebouwd van zijn oneindige genade.

Ik geloof in hemelvaart, niet in ruimtevaart.

Ik geloof in Jezus Christus, die ten hemel gevaren is, niet in welke astronaut ook, die de uiterste grenzen van het heelal zou willen vinden.

Die astronaut moet weer terug naar de aarde en er is niets veranderd.

Jezus Christus komt terug uit de hemel, om de aarde te richten en te vernieuwen.

Want hemel en aarde zijn de werkvloer van zijn genade; de hemelruimte van Gods liefde en ontferming.

Ja toch, in de tijd van ruimtevaart en ruimtehemel, vieren we het feest van hemelruimte en hemelvaart. Ook op aarde.

Geloofd zij Jezus Christus !!!

H. de Jong / Amsterdam

De christen in de politiek (5 - slot)

Na het vorige artikel kan het geen grote verbazing meer wekken als ik zeg dat ik wel wat zie in die tweerijken-leer. Hoe je die leer nu ook precies benoemt en hoe je haar ook uitwerkt, een dergelijke onderscheiding in tweeën lijkt mij onvermijdelijk. Of ik nu echter op Lutherse wijze een belijder van die leer ben, zoals de heer Venderbos in zijn 'Ingezonden' vraagt, waag ik te betwijfelen. Bij Luther, en zeker bij de Lutheranen, heeft wel het gevaar gedreigd dat men dat ene rijk (het 'wereldse') geheel of teveel van Christus losmaakte. Dat heb ik niet gedaan. Getuige de moeite die ik mezelf gegeven heb in de voorgaan-

de artikelen om de waarden van de algemene zedewet (die m.i. in de politiek vooral behartigd moeten worden) te verwortelen in Christus. Zijn naam kan er niet bij gemist worden, wanneer wij in het publieke leven strijden voor het hoog houden van die waarden. Het onchristelijken van het wereldse 'rijk' lijkt me trouwens een algemeen gevaar, dat niet alleen Luther bedreigt heeft. We worden op dit terrein gauw te neutraal, dat is waar. Daarom heeft de heer Venderbos ook wel gelijk als hij zegt dat wij bij sommige protestanten in het Hitler-Duitsland de gevolgen van die twee-rijken-leer in kwalijke zin gezien hebben, waarbij ik intussen blij ben met het genuanceerde 'bij sommige protestanten', want als ik bijvoorbeeld Luther zelf hierover lees, zou dit uitglijden hem waarschijnlijk niet zijn overkomen. Maar hoe dat ook zij, het misbruik van de leer van de twee rijken

neemt het gebruik ervan niet weg. Je zou van die leer het zelfde kunnen zeggen als wat de Heid. Cat. van de eed zegt (antw. 101) dat ze namelijk in Gods Woord gegrond en daarom ook door de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament terecht gebruikt is geweest. Of je nu Christus zelf hoort over het recht des keizers naast het recht van God (Matth. 22 : 15-21) of wel bij Paulus leest dat hij de christenen de wraak verbiedt en even later de overheid een door God aangestelde 'toornende wreekster' noemt voor degene die kwaad bedrijft (Rom. 12 : 9 en 13 : 4) – het is één doorlopende indruk die we door heel de bijbel heen opdoen, dat de drie-enige God op twee wijzen in de wereld regeert: door Woord en Geest en door middel van het overheidsambt. En dan maar hopen (met Luther) dat de *personen* die dat overheidsambt uitoefenen zelf door Woord en Geest geregeerd worden.

—o—

Met deze laatste opmerking kom ik toe aan wat ik in dit artikel eigenlijk wilde bespreken. Ik zie namelijk de tijd naderbij komen dat wij ons als christenen aan het actieve politieke bedrijf (waaronder ik vooral versta het maken en uitvaardigen van wetten) maar beter kunnen onttrekken, omdat wij onmogelijk langer de verantwoordelijkheid ervoor kunnen dragen. Zelfs het uitbrengen van onze tegenstem tegen bepaalde voorstellen zal dan te weinig zijn, eenvoudig omdat de ideologische beheersing van de politiek zo ver gaat dat de nuchtere en zakelijke

sfeer die voor politiek handelen nodig is, ontbreekt. Weggaan is dan het enige dat overblijft.

Ik denk niet dat alle christenen op het zelfde tijdstip tot de konklusie zullen komen dat het zo ver is. Zoals op andere gebieden onderscheid ik ook hier wel eens voor mezelf tussen 'nog'-christenen en 'al'-christenen, van welke beide ik hoop dat ze veel met elkaar zullen spreken en goed naar elkaar zullen luisteren. Juist omdat je niet mag verwachten dat over zo belangrijke en ingrijpende zaken onmiddellijke eenstemmigheid bereikt zal worden.

—o—

Maar gesteld nu dat we zover zijn, dat wij het hele parlementaire gebeuren laten voor wat het (geworden) is, omdat in het ideologische noodweer dat daar woedt, juist ook de waarden van de algemene zedewet worden weggestormd, zou dat dan betekenen dat er voor ons christenen geen politieke taak meer overschiet? Volstrekt niet, is mijn mening. Er zal alleen een wat lakonieke opstelling nodig zijn om in die situatie een heleboel taken te zien en aan te vatten, die niemand zo gauw politiek zal noemen, maar het intussen wel degelijk zijn.

Tot het politieke bedrijf behoort namelijk niet alleen de wetgevende, maar ook de uitvoerende macht. En dus is ook de ambtenaar in de samenleving een politieke figuur in de ruimere zin van het woord. Erastus, de stadsrentmeester van (waarschijnlijk) Korinthe (Rom. 16 : 23) en zijn soortgenoten van alle tijden heb ik hier op het oog. Mogelijk

IN DIT NUMMER

- 161 Ds J. J. Verleur, Ruimtehemel of Hemelruimte
- 162 Drs H. de Jong, De christen in de politiek (5 - slot)
- 163 M. Vrijmoeth-de Jong, Bijbelgebruik in het gezin (9)
- 164 D. W. L. Milo, De filosoof Sinuhe
- 165 Ir. A. W. Biersteker, Techniek en verantwoordelijkheid
- 166 Boekbesprekingen

ook de hoogede Theophilus, tot wie Lukas zich in zijn beide boeken wendt (Luk. 1:3; Hand. 1:1). Eveneens een hoge ambtenaar. Wat hebben zij een mogelijkheden gehad om in welk politiek systeem dan ook veel kwaad af te remmen of zelfs te voorkomen! Ik denk hier ook met name aan veel politie-ambtenaren in de laatste wereldoorlog. Nu wij tegenwoordig zo ver zijn dat men zich bij de overheid kan opgeven als verzetsheld ten einde op deze manier nog wat achterstallige waardering te oogsten, moet mij toch iets van het hart dat er al geruime tijd op ligt. Hulde aan een bepaald soort verzet!, dat staat voorop. Maar evenzeer hulde aan al diegenen die ook om des gewetens wil op hun post gebleven zijn en zo met gevaar voor eigen leven veel onheil en rampen hebben kunnen voorkomen. Niet ieder kon onderduiken in die tijd. Behalve dat het niet kon, is het ook maar goed, dat niet ieder het gedaan heeft. Tegenover een overdreven verheerlijking van het Verzet is het misschien wel eens goed dit op te merken.

—o—

Terug naar het onderwerp. Marcel van Dam nam onlangs in het programma 'de achterkant van het gelijk' een aantal leger-officieren een soort verhoor af. Vele kijkers zullen — zoals hij trouwens ook zelf — getroffen zijn geworden door de grote beheersheid en het hoge roepingsbesef waarmee deze mensen de zaken van oorlog en vrede benaderden. De indruk die door een bepaald soort propaganda gevoeld wordt, als zou de legerleiding bestaan uit een stelletje nauwelijks in te nemen oorlogszuchtige lieden, dat van ongeduld staat te trappelen om met het grote gooi- en smijtwerk te mogen beginnen, werd wel zeer grondig weersproken. Bij het kijken naar dat programma kwam er een grotere rust over mij dan bij het volgen van zo menig paniekerig Kamerdebat over dit onderwerp. Achteraf hoorde ik van een insider dat zich onder deze hoge officieren verschillende christenen bevonden. Het deed mij goed en als in een flits zag ik even Daniël aan het hof van Darius. Zou dat onze toekomstige politieke taak kunnen zijn: op hogere of lagere posten een uiteindelijk aan God verantwoordelijk bestuur te voeren? En wanneer wij daar al zelf niet toe geroepen worden dan toch voor zodanige bestuurders te bidden? Om zo op tamelijk onopvallende wijze als een soort kruipolie de samenleving te doordringen? Volgens het woord van Christus: gij zijt het zout der aarde. Zout is minder opvallend dan haagse bluf, maar heeft wel zo veel uitwerking! Maar is dit wel politiek? Nou, en of! Ook in deze zin dat ik er een intense bestudering van politieke vraagstukken noodzakelijk voor vind. Men moet, om een voorbeeld te noemen, de abortus-wet goed kennen, om in de medische wereld waar deze wet

pastorale notities

Politiek

In het stemlokaal had ik dinsdag keus uit minstens acht collega's. Zeven stonden er op de lijst van de SGP en één op die van de RPF. Misschien waren het er meer, want je weet niet altijd of er achter een „drs” of een „dr” nog een „ds” schuilgaat. Ze stonden niet op verkiesbare plaatsen, hoewel, je weet maar nooit. Er kan in vier jaren zoveel gebeuren. U denkt dat ik een dominee gekozen heb, één van de acht? Toch niet. Dit wilde ik geen van hen aandoen, want ze zouden niet graag gekozen worden. Ze weten wel, dat ze hun tijd beter besteden kunnen. En ik kies voor de politiek liever een vakman met de nodige ervaring. Dat neemt niet weg, dat ik respect heb voor m'n ambtsbroeders. Ze zijn niet alleen Herv., Geref. of Chr. Geref. maar ook nog Staatskundig Gereformeerd

en dat haal ik nooit. Maar geloof niet, dat die acht de publiciteit zochten en daarom op de lijst staan. Hoewel ze niet graag gebruik maken van de Willibrord-vertaling is hun uit het hart gegrepen wat Samuël tot Saul is komen te zeggen, volgens die vertaling: „Gij kunt u zelf wel onbelangrijk achten, maar toch bent u het hoofd van de stammen van Israël”. De acht staan nl. niet op de lijst om verkoren te worden doch om hun mensen het antwoord te geven op de vraag, wie ze stemmen moeten.

Ik heb ook eens op een lijst gestaan. Voor de gemeenteraad. Her en der zag je m'n portret op een raambiljet. Ook op foldertjes, huis-aan-huis verspreid. Het heeft de AR-CH-combinatie geen stem extra opgeleverd. Toen dacht ik: Gezond ver-schijnsel. De mensen moeten stemmen in hun eigen verantwoordelijkheid en niet naar hun dominee kijken, wat die doet. Overigens, die Roomse vertaling van 1 Sam. 15:17 is misschien niet goed, maar er zit toch een diepe wijsheid in. De mensen zijn voor zichzelf verantwoordelijk; maar wie leiding geeft, wie daartoe geroepen is, die is óók verantwoordelijk voor anderen.

A. H. Algra, Sliedrecht

werkt, z'n christelijke weg te vinden. Mijn verhaal komt er dus zeker niet op neer dat we als christenen de politieke dimensie uit ons geloof zouden moeten laten vallen.

—o—

Maar wel vraag ik me af of onze parlementaire democratie op de duur voor ons wel zoveel perspectieven biedt. Gaat deze democratie niet uit van een vooronderstelling die steeds meer begint te ontbreken? Die van een verantwoordelijk burgerschap? Als vanuit de samenleving de pressie op de volksvertegenwoordiging steeds groter wordt om groepsbelangen in plaats van het algemeen belang te behartigen; als dan verder de overlevingsideologie steeds meer vat krijgt op de geesten; als, kortom, van de politiek steeds meer een oneigenlijk en overbelast gebruik gemaakt gaat worden om onze vastgelopen samenleving te redden, dan voorzie ik in de naaste toekomst veel ruïmoer en paniek, maar weinig zake-lijkheid.

De lezer zal weten dat ik niet de enige ben die het parlementaire bedrijf als spel en tijdverdrijf begint te voorzien. In de hoek van de PSP kun je dergelijke geluiden horen. Maar dan stel ik wel prijs op het aangeven van een belangrijk verschil. Degenen die zich aan de linker kant aan het parlementaire gebeuren beginnen te onttrekken,

doen dat om de diktatuur van de straat voor te bereiden. Dat is mijn alternatief niet. Juist integendeel gaat mij het goed functioneren van deze samenleving ter harte en, verre van die op anarchistische wijze op de schroothoop te gooien, gaat het mij om de broodnodige zakelijkheid in de politiek, die ik op 't ogenblik beter gegarandeerd vind door gewetensvol bestuur op hoog en laag niveau (want bestuurd zal er altijd en overal moeten worden) dan door de overvloedige veelheid van inspraak, waaronder ik dus ook reken de best georganiseerde inspraak van onze samenleving: het parlement. Maar misschien ben ik wel te somber. Het stelt mij in ieder geval gerust dat deze regels pas in de krant komen nadat de verkiezingen gehouden zijn. Door deze omstandigheid leiden ze mogelijk een volgende periode van rustiger bezinning in. Ik feliciteer dus de broeders die in het parlement gekozen worden hartelijk en wens hun van harte Gods kracht toe voor de niet gemakkelijke taak waarvoor ze komen te staan. Maar ik kan niet verhelen dat tegenwoordig de vraag: wat of wie zal ik stemmen? bij mij overschaduwd wordt door de voorafgaande vraag: zál ik wel stemmen? Ben ik in dezen een 'nog'-christen of een 'al'-christen? Ik denk dat ik het voor deze keer nog maar zal doen.

M. Vrijmoeth-de Jong / Zwolle

Bijbelgebruik in het gezin

(9)

Inductieve bijbelstudiemethoden

De inductieve of tekst-voor-tekst-methode heeft vele variatiemogelijkheden. Het basisprincipe van iedere variatie is de observatie, de interpretatie en de toepassing. Elke studie, hoe ingewikkeld ogenschijnlijk ook, zal terug te brengen zijn tot de drie eenvoudige grondvragen:

1. Wat staat er? (observatie van de tekst);
2. Wat betekende het toen? (interpretatie van de tekst);
3. Wat betekent het nu? (toepassing van de tekst).

Enkele aan tafel te gebruiken inductieve methoden zijn:

De zeven W-vragen

Bij deze methode is het de bedoeling eerst samen een bijbelgedeelte te lezen en daarna schriftelijk antwoord te geven op de zeven volgende vragen:

(voor een verhalend stuk)

- Wie zijn de personen?
- Wanneer gebeurt het?
- Waar gebeurt het?
- Wat gebeurt er?
- Waarom wordt dit verteld?
- Welke redenen en motieven komen naar voren?
- Waarom dient het nu?

(voor een betogend stuk)

- Wie is de schrijver, wie is de lezer?
- Wanneer is het geschreven?
- Waar is het geschreven, waar is de lezer?
- Wat is de boodschap?
- Waarom wordt dit geschreven?
- Welke argumenten gebruikt de schrijver?
- Wat betekent het voor ons?

De eerste vier vragen horen bij de observatie, dienen om de feiten te leren kennen. De beantwoording zal gemakkelijker zijn indien één of meer hulpmiddelen in een vorig artikel genoemd, geraadpleegd kan worden.

De „waarom”- en „welke”-vragen dienen voor de interpretatie. Zij zullen na enig nadenken meestal wel beantwoord kunnen worden. De laatste vraag (waartoe?) moet tot de toepassing leiden. De beantwoording is soms moeilijk en in bepaalde gevallen zelfs niet mogelijk.

Niet ieder bijbelgedeelte heeft betekenis voor elke situatie en in elke periode van ons leven. Het is beter dit nuchter te constateren dan in de fout te vallen krampachtig te blijven zoeken naar een persoonlijke of eigentijdse betekenis.

Om tot een goed antwoord te komen, kan de vraag naar de betekenis voor eigen leven in veel gevallen gespecificeerd worden zoals in onderstaande mogelijkheden:

A. Voorbeeld:

Is er in het gelezen gedeelte een voorbeeld om na te volgen?

Belofte:

Is er een belofte om te geloven en te onthouden?

Gebod:

Is er een gebod of eis om op te volgen?

Zonde:

Lees ik van een zonde om tegen te strijden of te voorkomen?

Gebod:

Lees ik iets waarvoor ik de Here kan danken of waarom ik Hem kan vragen?

B. Dankbaarheid:

Waarvoor maakt dit gedeelte mij dankbaar?

Correctie:

In welk opzicht corrigeert dit bijbelgedeelte mij?

Gebod:

Voor wie en waarvoor zal ik bidden n.a.v. dit bijbelgedeelte?

Stimulans:

Waartoe stimuleert het mij?

Parafraasemethode

Bij deze methode krijgt iedere deelnemer de opdracht het betreffende gedeelte voor zichzelf te bestuderen en er een korte parafrase (weergave) van op te schrijven. Het is de bedoeling dat hierin de feiten, de verklaring en de persoonlijke toepassing voorkomen. Na het voorlezen van elke parafrase, volgt er meestal een spontane bespreking, uitgelokt door de verschillen in interpretatie en toepassing.

Combinatie van deze en de vorige methode is mogelijk door de observatie gezamenlijk te verrichten door middel van de eerste vier W-vragen, waarna door ieder persoonlijk een schriftelijke interpretatie en toepassing gegeven wordt. Vergelijking van het opgeschrevene leidt in de meeste gevallen tot een vruchtbare bespreking.

Titelmethode

Begonnen wordt met het gezamenlijk lezen van het bijbelgedeelte en het uitwisselen van enkele gegevens over de schrijver, de tijd, plaats en achtergrond. Daarna krijgt ieder de opdracht het stuk in samenhangende gedeelten te verdelen en boven elk gedeelte een eigentijdse, specifieke titel te plaatsen. Wie dit goed wil doen, moet vanzelfsprekend grondig kennis nemen van de feiten, hun interpretatie en hun actuele betekenis.

Een bespreking van het bijbelhoofdstuk aan de hand van deze titels geeft vaak een goed en duidelijk inzicht.

Deze titelmethode kan niet bij elk bijbelgedeelte worden toegepast. Bij de lezing van psalmen, profetieën en brieven is ze aan te bevelen en zorgt voor de nodige afwisseling.

D. W. L. Milo / Dalmally

De filosoof Sinuhe

n.a.v. Mika Waltari, „Sinuhe, de Egyptenaar”
v. Holkema & Warendorf

Op zijn buitenlandse reizen werd Sinuhe steeds getroffen door volksbedrog, toverij en zelfs zwarte magie. Het viel hem op, hoe weinig de mens bereid is zelf na te denken. Al op de medische faculteit van Thebe werd het hem zwaar aangerekend, wanneer hij geen genoegen nam met geschreven waarheden, maar steeds naar het waarom vroeg. De priesters wensten geen waarom? te horen en verwezen naar de overlevering. En het gewone, ongestudeerde volk had blindelings vertrouwen in de priesters, de goden, de farao en de dokters.

Farao Achnaton was anders. Die nam niet genoegen met de overgeleverde toestanden en zocht naar waarheid en inzicht. Dat verbond Sinuhe met deze vreemde farao.

Het volksbedrog was een bron van welvaart, voor wie het hanteerden. Zo kon de slaaf tegen Sinuhe zeggen: „meester, laten we hier blijven, het zijn onwetende, lichtgelovige schepsels, die zich gemakkelijk laten bedriegen”. Zelf geloofde deze slaaf onwankelbaar in zijn geluk, dat van een gevonden scarabee, mestkever, afkomstig zou zijn. En soms kon Sinuhe dit spel meespelen – al hield hij afstand. Het volk geloofde algemeen in de werking van amuletten, van priesters gekocht. Het stond verslagen, wanneer vijvers in bloedmeren veranderden – een truc van de priesters, die Sinuhe voor de grap aan een verre vorst verklapte. Het volksbedrog zat ook in de toespraken van generaal Horemheb, die eerlijk tegen zijn vriend Sinuhe beleed: „een generaal moet zijn woorden met zorg kiezen en vooral mooie frasen te berde brengen, die beroemde voorgangers met succes gebruikt hebben. Ze maken het volk het hoofd op hol en verblinden het, zodat ze goed kunnen vechten.”

Toverij was gevaarlijker; hier werden demonen gebruikt. Bij een oproer vlogen kraaien en roofvogels over de koninklijke draagkoets. Later vlogen zwarte vogels krijsend over de verlaten tempel van Amon. En toen meer dan de helft van Thebe's inwoners gedood was vlogen de kraaien en gieren niet meer – ze bleven op de tempelpilaren zitten.

Bij een offerritueel voor een veldtocht offerde Horemheb warme harten van slaven aan de god van de oorlog. Ze waren van Hethietische krijsgeslagen genomen, om de Hethieten te overwinnen. Ook in Syrië werden mensenoffers aan de wrede Baäl gebracht: kinderen, krijsgeslagen, slaven, mismaakten. Men zei: de ene demon bant de andere uit!

—o—

Belijdenis

Ga nu met God: Hij heeft je aangenomen voor altijd en voor eeuwig als Zijn kind; Daar kan geen hel of duivel tussen komen: in elke strijd is Christus het, Die wint! Kijk niet meer achterom; je zwarte zonden zijn wit gewassen in Zijn rode bloed, Kijk slechts vooruit, want zij, die Christus vonden gaan, sterk in Hem, de toekomst tegemoet. En wanhoop niet als je Hem hebt verlaten: Ook Petrus liet zijn Heiland eenzaam staan, Maar Christus zoekt in stegen en in straten, Hij dwint je, om Zijn feestzaal in te gaan. En wil je, net als Thomas, slechts geloven wat je met handen tast, met ogen ziet, Zijn liefde gaat jouw ongeloof te boven, Gezegend, die gelooft, al ziet hij niet. Ga nu met God en hoor de Heiland bidden voor jou, die door Zijn kracht werd overmand: Ik ben niet ver van hen — 't sta in hun midden, Want niemand rukt de Mijnen uit Mijn hand!

Het meest duivelse bedrijf, de zwarte magie, kwam Sinuhe ook tegen. De Amons priesters lieten hem „genezingen” zien, door middel van Amon, die ze, beter dan de Baälpriesters op de Karmel, wisten op te roepen. Ze lieten ook een wassen pop zien, die met naalden doorstoken was en op farao Achnaton geleek. „Vraag ons niet hoe we aan het haar en de nagelranden van de farao zijn gekomen”, zeiden ze hem – maar begrijp dat het einde van deze valse farao nadert. En omdat hun methode doelmatig maar langzaam was, vroegen ze Sinuhe om de farao een spoorloos gif toe te dienen: om land en volk te sparen van verder bloedvergieten. Sinuhe nam het vergif aan – en heeft het verstrekt, toen de farao er eindelijk om vroeg.

Wie kennis verzamelt, vermeedert smart, beseft Sinuhe. En hij was niet gelukkig. Een „hofdame”, die hem zwaar beschonken het hof maakte, bracht hem verder op het spoor van zijn afkomst. Ze vertelde ongevraagd, dat koningin Teje – die door het volk de zwarte tovenares genoemd werd – een aantal zwarte tovenaars in haar kelders hield. Door toverij of ingreep had ze gezorgd, dat er aan de farao geen levende zoontjes geboren werden, voor haar eigen zoon Achnaton was geboren. Sinuhe kende dat thema en luisterde, stelde kritische vragen. De „hofdame” antwoordde, dat Teje zeker drie maal een kind in een biezen mandje had weggestuurd. Sinuhe probeerde de waarheid te toetsen door ongeloof te veinzen. De „Hofdame” zei: eenmaal heb ik zelf de biezen voor haar moeten snijden, want ze was te ver in verwachting om bij avond het nijlwater in te lopen.

Wanneer was dat? vroeg Sinuhe. – Het was bij het opkomen van de Nijl,

dus in de herfst, voor farao Achnaton werd geboren. De moeder was een prinses van Mitanni. Op dat ogenblik beseft Sinuhe dat hij dicht bij de oplossing van zijn levensvraag stond. Hijzelf was in die maand met Westenwind aangedreven op de Oostoever van de Nijl; het Gouden Paleis stond aan de Westelijke oever.

—o—

Absolute zekerheid kreeg Sinuhe pas, toen koningin-moeder Teje hem op visite riep. Ze was openhartig tegen de hofarts, wilde wel weten dat ze de zwarte tovenaars genoemd werd. Beroemde zich er op, dat ze haar man, het hof en het hele volk geregeerd had — meer dan Amenhotep had gedaan. En dat terwijl ze, als dochter van een vogelaar uit de Nijldelta, zich overeind moest houden tegen de adel en vorsten van den bloede. Maar ze had dit met hulp van haar attracties, haar handigheid en haar zwarte tovenaars wel geklaard — al was ze niet kieskeurig geweest in haar middelen. Het was haar dan ook gelukt, geen zoon aan het hof geboren te laten worden, voor haar eigen zoon er was!

Sinuhe hoorde haar praat aan en lette op haar handen. De koningin-moeder was bezig een mat te vlechten uit gekleurde biezen. En plotseling herkende hij de vogelaarsknoop, die ze in haar werk gebruikt: de knoop van het biezen mandje, dat in het huis van zijn pleegouders hing. Een vogelaarsknoop uit de Nijldelta — een vrouw uit de Nijldelta, een dochter van een vogelaar. Het licht ging hem ten volle op. Deze handen hadden biezen mandjes geknoopt, hadden koningskinderen de Nijl op gestuurd, hadden ook hem, Sinuhe, te vondeling gelegd.

Of de dokter niet moest toegeven, dat haar handigheid en magie verbluffend waren? vroeg ze hem vrolijk.

Sinuhe antwoordde: uw toverkunsten worden in biezen gevlochten, waar ieder ze in terug vindt!

Uit de ontsteltenis van Teje begreep hij, dat zijn opmerking raak was. Ze vroeg: weet het volk dit? Ben je zelf magiër? Weet je, dat ik je tong en handen kan wegnemen, zodat je je kennis nooit aan anderen kunt doorgeven? Weet je dat ik je naar de kelders kan sturen, waar mijn tovenaars nooit iemand uit terug laten komen?

—o—

Sinuhe wist veel, zeer veel, maar gelukkig werd hij niet. Van Achnaton zei hij: „ik hield van de farao, al was hij krankzinnig — misschien wel daarom — want zijn waanzin was schoner dan de wijsheid van anderen”. Maar ook schreef hij: „niets ter wereld is zo gevaarlijk als de droombeelden van een farao”.

De enige vrouw, die hij in zijn leven beminde, werd bij een revolutie voor zijn ogen gedood, haar kind het hoofd ingeslagen. Bij zijn poging haar te helpen werd hij zwaar gewond. En later vernam hij, dat haar kind zijn eigen enige kind geweest was! Toen bedacht hij, dat de dood van de farao wel erg zacht geweest was. Toch bleef hij trouw aan de verlichte ideeën van de farao. Om die reden werd hij door zijn vriend Horemheb verbanen naar de oever van de Rode Zee.

Daar sleet hij de rest van zijn dagen, door zijn levensgeschiedenis op papyrus te schrijven. In vijftien rollen, elk in manden, zilveren dozen en hardhouten kisten gevat, legde hij zijn „gedenkschriften van een geneesheer” vast, ongeveer 1350 jaar voor Christus.

Mika Waltari's roman steunt op deze overgeleverde papyrusrollen van Sinuhe. Wie het boek leest — waarom zoudt u niet? — beleeft de idealen van een krankzinnige farao in een corrupte wereld, krijgt een prachtig beeld van het verre verleden en een belangrijke aanvulling (zo niet verklaring) van veel Bijbelse gegevens.

Bij onze recente Egypte-reis werd een gids geïntroduceerd als een der belangrijkste Egyptologen van deze tijd. Hem vroegen we naar de waarde van het boek van Sinuhe. Zijn antwoord was: „een geromantiseerd stuk Egyptische historie, zeer belangrijk.” Dat was een waardevol attest — maar we kregen meer.

Thuisgekomen en alles overdenkende, nalezende en vergelijkende, troffen we in de Willibrord-vertaling van de Bijbel — in de chronologische tabel van de oudheid — onder II De Patriarchen (Genesis 12-50) aan: „autobiografische vertelling van de Egyptenaar Sinuhe”. *)

*) We betwijfelen of de datering (2100-1560) houdbaar is. Het boek werd geschreven tijdens Achnaton, dat is na 1400, de tijd van de Tell-Amarna-brieven. Ook was het spijkerschrift van Ugarit aan Sinuhe bekend. Daardoor komt de datum van 1350 v.C. ons meer aannemelijk voor.

A. W. Biersteker / Maarssebroek

TECHNIEK en VERANTWOORDELIJKHEID

Bezinning op de moderne techniek

Inleiding / aanleiding

Onlangs heb ik een lezing verzorgd voor de Stichting Leerplan-Ontwikkeling (SLO) uit Enschede over het thema 'Techniek en onderwijs'. Een deel van de daarbij gebruikte stof biedt ik u bij deze gaarne aan ter lezing.

Ter wille van de 'consumeerbaarheid' heb ik het verhaal in 3 stukken geknipt:

Allereerst hieronder een bezinning op de moderne techniek. In het tweede artikel een summier schets van de geestelijk-historische wortels van de vertechnisering en vervolgens enkele opmerkingen over verantwoordelijkheid als ontplooiing van de zin van de techniek. Daarbij zullen wat concrete richtlijnen of normen worden genoemd. Tenslotte, in het derde artikel een analyse van de doorwerking van de wetenschappelijke methode in de moderne techniek.

Het samenhangend thema in de drie artikelen luidt: 'Techniek en verantwoordelijkheid'.

Zoals u wel zult vermoeden, heb ik dit alles niet zelf verzonnen. Daarom verantwoord ik graag mijn 'bronnen', alvorens echt van wal te steken. Tegelijk met deze bron-verantwoording wil ik u de aanbeveling voorhouden om u eens nader te verdiepen in genoemde literatuur:

- E. Schuurman; Techniek: middel of moloch?. Kampen, 1980², Kok.
- E. Schuurman; Techniek in christelijk perspectief in: Th. Germeraad (e.a.); Christelijk onderwijs en beroepsvorming (Unie-Cahier nr. 38). Kampen, 1981, Kok.
- E. Schuurman; Techniek en toekomst (proefschrift) Assen, 1972, van Gorcum. (Ned. versie vrijwel uitverkocht; Eng. vertaling beschikbaar tegen zeer schappelijke prijs).
- S. Strijbos; Protest tegen een verwetenschappelijke cultuur. Maarssen, z.j., Stichting voor Ref. Wijsbegeere.
- B. Goudzwaard; Kapitalisme en vooruitgang. Assen, 1978², v. Gorcum.

Bezinning op de moderne techniek

De bezinning op de techniek, en vooral op het wel en wee wat met haar meekomt, dateert van zeer recente datum. Nog geen 10, 15 jaar terug was er nauwelijks enige discussie over de vraag of de techniek nu goed of kwaad was, evenmin over grenzen aan en normen voor de technische ontwikkeling. Velen van de oudere generatie beschouwen het ook nu nog als ongepaste ondankbaarheid om vraagtekens te plaatsen bij de technische status quo; de techniek heeft ons allen immers welvaar en gezondheid gebracht, welvaart in overvloed zelfs.

Vanwaar is dan de omslag in de beoordeling van de techniek gekomen? Want we kunnen toch allerminst meer spreken van klakkeloze aanvaarding van alles wat de techniek aanricht en oplevert.

Allereerst is die omslag natuurlijk veroorzaakt door de machteloosheid die we allen ervaren: vrijwel niemand overziet meer de gehele produktie en men vraagt zich wel eens vertwijfeld af wat men nu eigenlijk maakt (kinderwagens of kanonnen als in de oorlog 40-45) en of datgene waaraan men zijn bijdrage levert nu wel zo zinvol is. Ieder leest in de krant en hoort op het journaal over verspilling van grondstoffen, dreiging van een energietekort, milieuvervuiling; over ziektes die met de moderne techniek ons deel zijn geworden.

Daarnaast echter zijn in de laatste decennia vele publicaties verschenen, waarin op kritische toon de status quo m.b.t. wetenschap en techniek aan de orde wordt gesteld.

Ik noem u als voorbeeld, en om uw gedachten te bepalen, enkele auteurs en/of publicaties.

De neo-marxist Herbert Marcuse publiceerde in de jaren '60 zijn geruchtmakende studie: De ééndimensionale mens. Zoals u misschien weet, zijn

o.m. Marcuse's ideeën de grond geweest voor het revolutionaire studenten-protest te Parijs in 1968, en voor de golf van democratiseringsacties die daarna ook over ons land spoelde.

Marcuse betoogt in dat boek, dat de techniek ons i.p.v. bevrijding steeds meer knechting (onderdrukking) heeft gebracht; hij wijst daarvoor met de beschuldigende vinger naar de politieke en industriële machthebbers, die op geraffineerde wijze de techniek benutten om de massa van zich afhankelijk te maken of te houden.

Daarnaast moeten ook de rapporten van de Club van Rome genoemd worden. Met name het eerste rapport in 1972 of '73 is als een bom ingeslagen. Dit rapport bepaalde ons voor het eerst bij de grenzen van de groei: uitputting van grondstoffen, eindigheid van energiebronnen, snelle toename (c.q. verzaaiing) van vervuiling en dus(!) vergiftiging van het milieu, een steeds groter wordende kloof tussen arm en rijk, en in het gevolg daarvan een enorme vermeerdering van honger en armoede. Sindsdien kennen we de uitdrukking 'twee-derde-wereld', de onderontwikkelde, derde, wereld die qua omvang omstreeks tweederde deel van de mensheid telt. Sindsdien kennen we ook het symbool van de aarde als uitbrandende kaars.

Vervolgens wil ik u herinneren aan de publicaties uit de hoek van de 'tegencultuur' (waarvan de hippie- en kabouterbeweging een uiting vormde) en uit de kringen voor 'alternatieve technologieën' (waarvan organisaties als De Kleine Aarde en de Stichting MEMO – Mens En Milieu vriendelijk Ondernemen – representanten vormen). Als auteurs wil ik noemen Theodore Roszak en Ernst Schumacher.

Er is bepaald geen eenstemmigheid bij genoemde auteurs. Bij de Club van Rome leeft nog stellig de gedachte, dat we een wereldwijde crisis kunnen voorkomen, als we maar op tijd ingrijpen door nog meer wetenschap en techniek paraat te maken. We moeten toe naar een wereldwijde beheersing van de ontwikkeling van wetenschap en techniek. Dan zullen we in staat zijn om alle genoemde problemen op te lossen.

Daarentegen betogen Marcuse en Roszak, ieder op eigen wijze, dat we geen oplossing vinden voor de huidige onderdrukking van de mens door wetenschap en techniek, tenzij we oog krijgen voor de oorzaken van die onderdrukking.

Marcuse wijt die – als gezegd – vooral aan de politieke en industriële machthebbers, die zich eenzijdig oriënteren op de rationele zienswijze op de mens, zoals die in de wetenschap en techniek gemeengoed is geworden. Alles wat gebeurt en moet gebeuren, is met de ratio (de rede, het verstand) te doorgronden, aldus is de pretentie van de moderne wetenschap. Aldus wordt ook gehandeld in de techniek. En als gevolg daarvan is de mens geworden tot de ééndimensionale mens; de mens die beheerst wordt door de rede, en bij wie geen plaats meer is voor bijvoorbeeld kunst, voor liefde, voor waarachtige menselijke omgang met elkaar.

De kiem voor deze verenging van de mensvisie is volgens Marcuse gelegen in de geschiedenis van het westers denken, met name ten tijde van de Verlichting. Toen heeft de verheerlijking van de rede zijn aanvang genomen.

Roszak kan in grote trekken met Marcuse meegaan, wat betreft diens analyse. Hij wijst er echter op dat die verheerlijking van de rede al besloten lag in de joods-christelijke denkwijze, die bepalend is geweest voor de ontwikkeling van de Europese cultuur sedert het begin van onze jaartelling. Immers, aldus Roszak, het joods-christelijk geloof is een religie van het 'Woord'; daarin staat het *Woord* Gods, de Bijbel, centraal. En voorts kent het joods-christelijke denken geen enkele goddelijkheid toe aan de natuur, zoals bij vele andere religies juist wel het geval is.

De werkelijkheid wordt aldus ontgoddelijk, en staat volledig open voor beheersing door de mens. Als gevolg van de concentratie op het woord, en het appèl op het verstandelijk vermogen van de mens, kan het niet anders of vroeg of laat moet vanzelf de eenzijdige gerichtheid op het rationele opkomen. Aldus Roszak.

Zoals u wel merkt, staat voor Marcuse en Roszak de vertechnisering en verwetenschappelijking van onze westerse cultuur bepaald niet op zich. Zij zien een oorzaak daarvoor in de mens- en wereldbeschouwing van de mensen, die wetenschap en techniek beoefenen.

Daarom zullen we hierna aandacht besteden aan de geestelijk-historische wortels van de vertechnisering.

Alvorens daartoe over te gaan, wil ik een drietal pregnante citaten geven, die tot uitdrukking brengen, dat gesproken mag worden over verering van de techniek, ja dat zelfs gerept mag worden van een religieuze verheerlijking en verwachting van de techniek.

Het overheersend motief in de techniek, is immers – aldus Spengler –: '... een kleine zelfgeschapen wereld te maken, die evenals de grote uit eigen kracht beweegt en die slechts aan mensenhand gehoorzaamt. Zelf God te zijn, dat was de faustische droom der uitvinders, waaruit alle ontwerpen van machines ontstonden'.

En voor velen geldt, aldus opnieuw Spengler: 'De techniek is eeuwig en onvergankelijk als God de Vader, zij verlost de mensheid als de Zoon, zij verlicht ons als de Heilige Geest.'

En inderdaad, het valt niet te ontkennen, dat velen de techniek het vermogen toekennen om mensen te verlossen.

En hoe gemakkelijk wordt de techniek niet te hulp geroepen bij het zoeken van oplossingen voor onze grote problemen, als verlichtte zij ons als Gods Geest?

Orthega y Gasset, een Spaans cultuurfilosoof, merkt op dat de mens die moet leven in het geloof aan de techniek en aan niets anders, zijn zin verliest. „Daarom behoren deze jaren, waarin wij leven en die meest intens-technische zijn die de menselijke geschiedenis gekend heeft, ook tot de meest lege”.

boekbespreking

Vertellen uit de Bijbel aan kleuters
en

Hoe kunnen onze kinderen de Psalmen verstaan?

Het „Gereformeerd Schoolverband” heeft met het her-uitgeven van deze twee referaten van de heer A. Janse ons iets gegeven, dat als een goede aanvulling kan dienen op de bijdragen, die mevr. M. Vrijmoeth-de Jong schrijft over „Bijbelgebruik in het gezin”. Weliswaar heeft dhr. Janse speciaal de school op het oog (kleuterschool, lagere school), maar sinds het verschijnen — in 1931 resp. 1923 — is de situatie in de christelijke scholen dermate gewijzigd, dat ze daar geen algemeen belangstelling meer zullen hebben, laat staan gelding. Wat jammer toch! Uit zulke publicaties van 50 jaar geleden lees je het sindsdien doorwerkende verval in onze christelijke kringen af.

Hetgeen onze ouders en grootouders in bovengenoemde artikelen is geboden, heeft thans nog fundamentele betekenis voor ons, voor onze gezinnen in de eerste plaats. Door het regelmatig lezen van de Bijbel — zo zegt hij — komt, óók voor de kleine kinderen, de werkelijkheid van Gods werken in het verleden duidelijk uit. Het is alles echt gebeurd: de HERE ging met Zijn volk om, zegende het als het naar Hem luisterde, strafte het wanneer het Hem verliet. Hij gaf het beloften en het zag naar de vervulling ervan uit. Vele beloften werden ook tijdens hun leven vervuld. Maar ook: Hij toonde Zijn werken in de schepping, zo dat Zijn volk wijs werd en Hem om die werken kon prijzen. Dat allemaal is *echt* gebeurd.

Is dat nu, voor ons, anders? Nee toch! Een HERE in de hemel om ontzag voor te hebben, Hem lief te hebben, Hem te verwachten aan het eind van de tijden, het zijn alle werkelijkheden, óók voor onze kinderen. En juist in een leeftijd, dat ze veel leren, dat ze ook leren te gehoorzamen, Hem en hun ouders. Om ook later, in het volle leven, zijn geboden te houden en te weten: dat is ons leven, want Hij heeft het zo aan ons gegeven.

Dan, als je voor de werkelijkheid oog hebt, is er ook geen probleem met de Psalmen. Kunnen kinderen die verstaan? We moeten er niet teveel van uitgaan of de kinderen „er wat aan hebben”. We moeten ze op een voor

kinderen geschikte manier lezen en ze veel berijmde psalmen laten leren. Moet je wel alles, wat je (als kind) leert, op dat moment in je leven helemaal doorzien? Als een kleintje de poes plaagt en vader dat verbiedt, heeft het kind niet eens weet ervan, wat plagen is. Zo ook gaat het in de psalmen voor kinderen in de eerste plaats er om te beseffen, waar en wat de kern van het lied is. Niet alle woordjes stuk voor stuk behoeven begrepen te worden, als het Woord maar verstaan wordt. Dan kunnen ze Gods lof meezingen, daarvan duidelijk beseft hebben, zonder alle woorden van psalm 118 te kunnen plaatsen.

Dat stelt er de ouders wel voor om met enkele trefwoorden — beslist niet teveel — aan te geven, wat de bedoeling van een bepaalde psalm is. Liederen van bevrijding, andere van doodsaangsten, weer andere over het samenkomen van de gemeente, enz. De nadruk ligt daarbij op de werken van de HERE en Zijn doen met Zijn volk. Daarbij komt „het eigen ik” van het kind niet aan bod, evenmin zijn belevenis of geloof. „We moeten óók in ons Bijbels onderwijs niet antropocentrisch (de mens in het middelpunt), maar theocentrisch (God in het middelpunt) leren denken.”

Deze her-uitgave is — dat zal na lezing van het vorenstaande wel duidelijk zijn — evenzeer van belang voor onze jeugdverenigingen, bijbelkringen en clubs. Ja, zouden ook onze voorgangers er niet iets aan hebben voor hun preek- en catechetisch werk?

De brochure is, evenals eerder aangekondigde, verkrijgbaar bij de heer J. L. Struik, Davenschot 37, Heino (Ov.) en kost f 3,65 (over te schrijven op giro nr. 800093 van de Rabobank te Heino t.b.v. rekening nr. 327150602.) Veel eenvoudiger is een abonnement te nemen, dan ontvangt u 4 brochures per jaar voor totaal f 10,—.

Voor de goede orde merk ik nog op, dat de besproken bijdragen in de vijftiger jaren opgenomen zijn in een bundel „Opvoeding en onderwijs”; deze bundel is echter uitverkocht.

M. de Jonge, Voorburg

—o—

L. Praamsma, *De Kerk van Alle Eeuwen*, uitgeverij Wever, Franeker. Deel II en III, prijs f 49,50 per deel.

In twee kloeke delen (resp. 437 en 432 pagina's dik) vervolgt dr. Praamsma zijn (aangekondigde) vierdelige serie over de Algemene Kerkgeschiedenis. Heb ik bij de recensie van dat eerste deel al lovende woorden kunnen uitspreken, het niveau van deel twee en drie evenaart de al eerder geboden kwaliteit, zo het deze zelfs niet overtreft.

Dr. Praamsma geeft me de indruk zich vooral in de periode van de Reforma-

tie (deel II, 16e en 17e eeuw) thuis te voelen; hij is een man die aan die Hervorming duidelijk veel affiniteit voelt. Diezelfde verbondenheid met zijn stof blijkt ook uit deel III, waarin hij de dieptepunten, maar ook de hoogtepunten van de historie der 18e en 19e eeuw tekent.

Dat hij zelf partij kiest — een gereformeerd kerkhistoricus wil zijn — blijkt uit vele bladzijden en passages. Persoonlijk doet me de betrokkenheid, die eigen plaatsbepaling, weldadig aan. Dat hij als Calvinist van de cultuur van de samenleving kennis wil nemen, die ook christelijk wil proberen te doordenken, is ook vele malen duidelijk.

Overigens spreekt hij niet alleen over de geschiedenis van de kerk in engere zin; over de denkers van de Verlichting, het gevoelsklimaat van de 18e eeuw enz. worden nuttige dingen opgemerkt. Steeds opnieuw blijkt een grote belezenheid, ook op terreinen die (naar de mening van sommigen) mogelijk niet rechtstreeks met de stof te maken hebben. Waar hij grotere levensbeschouwelijke kaders aanlegt of zich direct met beschrijving of evaluatie van gebeurtenissen of biografieën bezighoudt, steeds opnieuw blijkt zijn beheersing van de stof. Op die terreinen waar ik hem (een beetje) kon volgen, citeerde hij steeds de standaardwerken van gezaghebbende geleerden. Dat dat ook veel werken uit het Engelse taalgebied betreft maakt de „actieradius” alleen maar groter.

Iets over de inhoud zelf, het is ondoenlijk om een enigszins volledige opgave van de inhoud te doen. Toch hier een aantal korte aanduidingen. In deel II bespreekt hij naast de persoon, de levensloop en het werk van de grote Reformatoren, ook uitvoerig de Contra Reformatie. Er bestaat bij hem (hoe kan het anders voor een man die de Amerikaanse cultuur kent) ook interesse voor de ontwikkelingen van het Anglicanisme, de Puriteinse theologie en de Engelse Deïsten. Interessant vind ik het ook dat hij aandacht geeft (zij het in wat kort bestek) aan de Oosters Orthodoxe Kerk en aan de ontwikkelingen in Skandinavië en andere gebieden „buiten het centrum” van Europa. De woorden waarmee Bogerman de Remonstranten van de Synode wegstuurde, uitspraken van de filosoof Descartes, citaten uit de Regels die Ignatius van Loyola voor de nieuwe orde der Jezuïten instelde, en nog veel meer, wordt bevattelijk in de tekst verweven, zodat er grote betrokkenheid bij de beschreven gebeurtenissen kan ontstaan.

In deel III is het al niet anders. Ook daar aandacht voor de Verlichtings-theologie en haar „Ontwrichting” in Engeland, Schotland, Frankrijk, Duitsland en Nederland, het Réveil en de gebeurtenissen van de Doleantie etc. Ook een apart hoofdstuk over „naar binnen gekeerde vroomheid” (de theologie van Schortinghuis, de „opwekking in Nijkerk in 1749-50, en de conventikels), de kerk van de Tsaren, de R.K. kerk in de 19e eeuw en „Levens van Jezus”, een genre literatuur dat „de historische Jezus” moest portretteren. Uiteraard is dit maar een greep uit de vele onderwerpen.

Uit bovenstaande zal duidelijk geworden zijn dat ik over deze serie enthousiast ben. Als dr Praamsma ook in het vierde deel dit niveau van geschiedschrijving vasthoudt (en waarom zou hij dat niet?), dan is met deze voltallige serie een standaardwerk op de

markt gekomen dat vele lezers aan zich verplichten zal en hun meer kennis van en liefde voor de geschiedenis van de Kerk zal bijbrengen. Ik hoop dat velen er de tweehonderd gulden voor over zullen hebben. (Je bent veel meer dan tweehonderd gulden armer, als je dat geld op zak probeert te houden.)

P. J. van Kampen

Beroepingswerk — Bedankt voor Maassluis: Ds J. Schelhaas te Zwolle.

Enschede — We nemen onderstaand stukje over uit het Enschedese kerkblad. Het is van de hand van ds C. Bakker.

Een hoopvolle ontmoeting tussen Ned. Geref. en Vrijg. Geref. predikanten? Een korte toelichting op onderstaand bericht.

Wie de kerkbodes van Enschede-N. (N.Ger.) en die van de vrijg. Geref. (uitg. Boersma) de laatste maanden heeft ingezien, heeft ongetwijfeld iets vernomen van een mogelijke bespreking tussen de Ned. Geref. en de vrijg. Geref.

Drs O. Mooiweer sneed in zijn Jaaroverzicht deze materie aan. Daarop ging dr R. H. Bremmer in met het verzoek aan drs Mooiweer om een voorstel te doen. Dat voorstel kwam. O.M. stelde voor: laten afgevaardigden van iedere kerk uit de classis van de vrijg. en de regio van de Ned. Geref. om de tafel gaan zitten en met elkaar spreken over de dingen die ons gescheiden houden. R.H.B. vond beter dat de plaatselijke predikanten van Enschede elkaar zouden ontmoeten. Op de uitnodiging die mij hieromtrent bereikte ben ik — met medeweten van de kerkeraad — ingegaan. Men moet medechristenen nooit een verzoek om gesprek weigeren, dunkt me.

Aan het eind van onze „particuliere” samenkomst stelden we het nu volgende bericht op.

We besloten tevens deze mededeling op te nemen in elke kerkbode:

Gesprek. Op donderdag 9 april 1981 heeft het aangekondigde gesprek tussen de Ned. Geref. predikanten en de Geref. vrijgem. predikanten plaatsgevonden.

Het vertrekpunt was dat wij allen aanspreekbaar waren op de Heilige Schrift, de belijdenis en de DKO.

Het gesprek verliep in een goede broederlijke sfeer.

Het zou te ver voeren hierover uitvoerig te schrijven.

Besloten werd op de resp. kerkeraadsvergaderingen erover te rapporteren. Die moeten er nu verder over spreken.

Zeist — Verslag Regiovergadering 21 mei 1981 te Zeist. — Doel van deze vergadering: het verzoek van br. Van Dam en br. Koolsbergen om preekconsent te verkrijgen.

Alle kerken zijn vertegenwoordigd. Praeses br. Schuurman opent de vergadering, laat zingen Ps. 145: 1, 5, leest Gal. 5: 13-6: 10 en gaat voor in gebed.

De kerk van Doorn heeft een attest overgelegd van br. Van Dam, waarin zij het verzoek van deze broeder hartelijk ondersteunt. Met ijver en vreugde verdiept br. Van Dam zich in de Heilige Schrift en wil zijn verworven kennis en inzicht dienstbaar maken aan de gemeenschap.

Br. Van Dam houdt zijn preekvoorstel over Gal. 5: 13-25 over het leven uit de Geest.

De di. Van Ommen en Van Veelen recenseren het preekvoorstel met waardering en kritiek.

Ds Rietkerk onderzoekt de bijbelkennis van br. Van Dam.

Ds Van Leeuwen stelt vragen voor het vak geloofsleer.

Op grond van de gehouden preek en examinatie besluit de vergadering aan br. Van Dam preekconsent te verlenen voor één jaar.

Na de pauze laat praeses zingen Ps. 127: 1.

Hij leest het attest van de kerk van Loosdrecht over br. Koolsbergen. Daarin getuigt de kerkeraad van de trouw en ijver van br. Koolsbergen. Hierna krijgt deze broeder gelegenheid zijn preek te houden over Gen. 11: 1-9: De torenbouw van Babel.

De di. Borgdorff en Van Leeuwen laten hun kritische kanttekeningen horen en spreken beiden hun waardering uit over het preekvoorstel.

De examinatie door ds De Jonge voor bijbelkennis. (thema: het kind in de Bijbel) en geloofsleer door ds Bouma verloopt bevredigend.

De vergadering kan derhalve besluiten ook aan br. Koolsbergen preekconsent te verlenen.

De mogelijkheid, geboden door het agendapunt „Rondvraag”, wordt door geen der afgevaardigden benut.

De volgende regiovergadering wordt vastgesteld op 17 september. Roepende kerk zal dan zijn: Amersfoort.

Na het zingen van Ps. 139: 1 en 14 (dank aan br. Beeuwkes!) en dankgebed van ds Van Leeuwen, sluit de praeses de vergadering binnen de vastgestelde tijd.

Een warme en hartverwarmende vergadering.

ADRESSEN — P. J. H. Krol, student, 's Gravenweg 310, 2911 BK Nieuwerkerk a.d. IJssel, tel. 01803-8130.

Soemba — Het gironummer van de zendingscommissie van de Ned. Geref. Kerk te Maassluis is: 1687238. U weet wel voor bijdragen van de kerken, maar ook van particulieren. Uw traditionele Pinkstercollecte dit jaar naar Soemba?

„Woord en Daad” — Regelmatig worden we vanuit de Derde Wereld geconfronteerd met onvoorstelbaar leed. Door droogte, misoogsten en erosie, alsook door politieke en economische verwikkelingen lijden miljoenen mensen honger. Voor velen is de toestand schier hopeloos. Vooral de kinderen en met name de jonge kinderen hebben het meest te lijden. Ba-

by's liggen soms bewegingloos in de schoot van de moeder, terwijl deze weet dat haar kind nog slechts enkele dagen kan leven.

Vele kinderlichaampjes zijn gezwollen door hongeroedeem. Door gebrek aan voedsel sterven 10.000 mensen per dag, waaronder veel kinderen.

Met het vaststellen van deze feiten is echter niemand geholpen.

Het is een goede zaak dat via „Woord en Daad” al ruim 11.000 kinderen d.m.v. financiële adoptie worden geholpen. Op scholen, in opvangcentra en weeshuizen ontvangen deze kinderen elke dag voldoende en voldoende voedsel.

Daarnaast ontvangen deze kinderen christelijk onderwijs. Op deze manier is het mogelijk hen naast het dagelijks brood de boodschap van het Evangelie door te geven. Door middel van deze hulpverlening is er voor deze kinderen hoop voor de toekomst. Voor f 35,— per maand kunt u in één der ontwikkelingslanden een kind verzorgen. Inlichtingen worden u graag verstrekt door dhr. J. Slot, Rembrandtlaan 10 te Doorn, telefoon 03430-4103.

Verder wordt er door Stichting „Woord en Daad” naar gestreefd kleine land- en tuinbouwbedrijven te stichten en daarvoor jonge boeren en tuinders op te leiden. De mogelijkheden daarvoor zijn in verschillende landen aanwezig. Met het stichten van deze bedrijfjes is het mogelijk een positieve bijdrage te leveren in de strijd tegen de honger die elke dag miljoenen bedreigt. Mogen we in deze strijd op uw aller gebed en steun rekenen? Giften voor dit doel kunt u overmaken op giro 3020900 of op A.B.N. Gorinchem, rek.nr. 509811566 met vermelding: „Dagelijks brood”. Stichting Ref. Hulpaktie „Woord en Daad”, Postbus 560, 4200 AN Gorinchem. Tel. 01830-32550.

Vakantie lichamelijk gehandicapten — Dankzij de diverse thans bestaande aanpassingen bij restaurants, hotels, motels, vakantiebungalows in binnen- en buitenland is er een groeiend verlangen bij sommige lichamelijk gehandicapten ontstaan, er *alléén*, of vergezeld van partner of gezinsleden, met vakantie op uit te trekken. Tegenover, of beter gezegd naast het bieden van de mogelijkheid tot deelname aan een *groepsvakantie*, bestaat er behoefte aan *individuele recreatie*, dit kan variëren van een „dagje-uit” tot één of meerdere weken.

Het probleem is echter het vinden van een geschikte reisgenoot, die tevens in staat en bereid is, gedurende de reis en/of het verblijf op het vakantieadres begeleidingshulp te verschaffen. Het *Bemiddelingsburo* van de Stichting Werken stelt zich ten doel, bemiddeling te verlenen bij het verkrijgen van een geschikte begeleid(st)er, die zich vrijwillig beschikbaar stelt, de lichamelijk gehandicapte te vergezellen op de door hem of haar gekozen vakantiereis. Daarbij wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met leeftijd, woonplaats, eventuele ervaring, periode e.d.

Bent u zelf gehandicapt of kent u een gehandicapte in uw omgeving, dan kunt u contact opnemen met de Stichting Werken, Lange Voorhout 48, 2514 EG 's-Gravenhage, tel. 070-649920, Madeline Ter Burg..

Bij de Stichting Werken kunt u ook terecht voor meer informatie. Tenslotte zijn ook nog vrijwilligers welkom, vooral voor vakanties buiten het hoogseizoen.

„De Vijverberg” — Onder de honderden studenten, die sinds de oprichting in 1973 afstudeerden aan de G.S.A. (Geref. Sociale Academie) te Ede, zijn vele tientallen jongeren en ouderen gediplomeerd na een part-time opleiding van 4 jaar.

Deze opleiding kent 2 studierichtingen: *maatschappelijk werk* en *sociaal cultureel werk*. Voor beide studierichtingen kan men zich voor het komend cursusjaar melden, als men een vooropleiding op HAVO-niveau heeft gehad (of MBO) en ten minste 25 jaar oud is.

Vanaf het 2e studiejaar moet men beroepsmatig werkzaam zijn, ten minste 20 uren per week. Velen is het onbekend, dat dit laatste ook *vrijwilligerswerk* mag zijn.

Bijzondere aandacht willen wij vragen voor de opleiding *sociaal cultureel werk*. In de gereformeerde gezindte kent men te weinig de mogelijkheden, die deze opleiding biedt. Daardoor

werkt een betrekkelijk klein aantal mensen van gereformeerde levensovertuiging als cultureel werker in de samenleving. En dat in een tijd, waarin dit specifieke welzijnswerk in een soort stroomversnelling is terecht gekomen. Te denken valt aan vormingswerk, jeugdwerk en opvangwerk ten dienste van ouderen, zwak begaafden, gevangenen, werklozen en allerlei andere groepen.

Sociaal cultureel werk kent de facetten zorg, recreatie en educatie.

Zorg: de aanpak van sociale noden van individu en groep; *recreatie*: sport en spel in verenigingsverband, ontspanning in natuur en cultuur; *educatie*: het vormen en toerusten van groepen ouderen en jongeren, zodat men is afgestemd op de ontwikkelingen binnen de samenleving.

Rondom deze kernfuncties is de cultureel werker actief. Hij (zij) vindt zijn (haar) beroep onder andere in het *kerkelijk jeugdwerk* als jeugdwerk-leid(st)er, in het *club- en buurthuiswerk*, in het *ingebouwd vormingswerk*, b.v. in gevangenissen en psychiatrische centra, in het welzijnswerk voor *bejaarden*, met name in de bejaarden-dienstencentra en in het vormingswerk voor *werkende jongeren*, die partieel leerplichtig zijn.

Op bovengenoemde terreinen liggen in onze moderne samenleving spanningen en problemen, die niet gering zijn. Velen willen het sociaal cultureel vormingswerk ontdoen van elke invloed, die uitgaat van Bijbel, kerk en geloof. Maar wij zijn er van overtuigd, dat het dringend geboden is, dat ook in deze takken van welzijnswerk men

sen aan het werk gaan, die hun beroep uitoefenen in gebondenheid aan Gods Woord en met een christelijke levensvisie.

Met nadruk attenderen wij op de mogelijkheid daartoe een studie te volgen op „De Vijverberg” te Ede. Velen hebben dit reeds gedaan, waaronder ook mensen die als vrijwilligers in jeugd- en bejaardenwerk werkzaam zijn, o.a. gehuwde vrouwen.

Inlichtingen zijn verkrijgbaar bij de academie, Padberglaan 1, Postbus 8071, 6710 AB Ede, tel. 08380-19168.

3 weken Zuid-Afrika

De Stichting Herstel Culturele Betrekkingen Nederland-Zuid-Afrika brengt u in contact met land en volk van Zuid-Afrika.

Ook bezoek aan het zendings-terrein „Groothoek” in Natal.

Volledig verzorgd f 3.400,—

Inlichtingen: Eekhoornlaan 14, 6705 CH Wageningen tel. 08370-13931, b.g.g. 050-345880

OVERTUIGT U ZOALS VELEN VOOR U!!!

PLAATS UW FAMILIEBERICHTEN IN DIT BLAD!

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds. H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kernnieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kernnieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten
35 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs:

f 40,— per jaar of f 21,— per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan 71,
2104 VC Heemstede.
Tel. 023-285825.

1956

7 juni

1981

Psalm 127

Dankbaar en blij, dat de Here hen voor elkaar en voor ons spaarde, delen wij u mee dat onze ouders,

WIM DE JAGER
en
RIEK DE JAGER-MARBUS

D.V. zondag 7 juni, hun 25-jarig huwelijk zullen gedenken.

Mieke, Coco en Henk met Hanne,
Inez en Cor, Paulien,
Wouter, Willie, Bram.

van der Kloot Meyburgstraat 13
3067 EP Rotterdam

Het feest zal in familiekring worden gevierd.

Enthousiaste a.s. onderwijzeres ZOEKT EEN BAAN.

Als u iets weet dan graag bericht aan
Jacobien Hummelen, Ede,
tel.: 08380-32435.

Ook U heeft

zo nu en dan behoefte aan ontspanning.

EVANGELISCHE CAMPING „T BELOOFDE LAND”

is zo'n plekje waar U zowel geestelijk als lichamelijk tot rust kunt komen.

Vraag folder.

Bosweg 17, 3781 NG Voorthuizen
Telefoon 03429-2942.

Stichting Ref. Hulpactie

„WOORD EN DAAD”

Giro 3020900 - Postbus 560, 4200 AN Gorinchem

Vooraf gericht op hulp van kinderen in Guatemala, Haiti, India en andere landen.

Int. voor fin. adoptie: J. Slot, Rembrandtlaan 10, 3941 CH Doorn. Tel. 03430-4103.

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

Opbouw-uitgaven

Door het invullen en opsturen van onderstaande bestelbon kunt u verschillende door „Opbouw” uitgegeven en binnenkort uit te geven brochures bestellen.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten!

Tegelijk met de toezending van de bestelde uitgaven ontvangt u een accept-girokaart met daarop het verschuldigde bedrag vermeld.

De ingevulde bon kunt u in een open envelop zonder postzegel sturen naar:

**Administratie Opbouw,
Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.**

Gaarna ontvang ik:

- ex. Prof. C. Veenhof, Jona (Hulp bij Bijbelstudie) à f 1,50
- ex. Drs. H. de Jong, Ongehuwd samenwonen à f 2,60
- ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij Bijbelstudie) (plm. 194 pag., gebonden uitgave) à f 10,—

Naam:

Adres:

Woonplaats (postcode)

Handtekening:

Van „Jona” nog een beperkt aantal aanwezig.